

Sign me English

Bartosz Wilimborek

Celem zrealizowanego wraz z uczniami niesłyszącymi projektu *Sign me English* było stworzenie pierwszej platformy edukacyjnej do nauki języka angielskiego dla osób z uszkodzeniem słuchu. Zanim jednak przedstawię ponadroczną, żmudną, ale z drugiej strony niezwykle satysfakcjonującą pracę nad serwisem internetowym, chciałbym zacząć od jego początków, czyli barier, które chcieliśmy przełamać.

Bariera pierwsza – język polski

- *Pan Bartek, coś miałeś potrzebuje o nas?* – zapytał mnie jeden z uczniów.
- *Nie rozumiem* – odpowiedziałem.
- *Panie Bartek, chodzi to Michał, że, czy Pan coś potrzebuje nimi, możemy pomóc* – wyjaśniła kolejna osoba.

Przypadki niezrozumienia wypowiedzi uczniów niesłyszących przez nauczycieli są na porządku dziennym w szkołach specjalnych. Wynika to z niskich kompetencji w języku polskim osób niesłyszących. Badania wskazują, że osoby te opanowują podstawowe struktury języka dopiero w wieku 12 lat (dla porównania osoby słyszące wykazują te same umiejętności w wieku ok. 3,5 roku). Czy w takim razie osoby z uszkodzeniem słuchu w ogóle nie znają języków? Odpowiedź na to pytanie wymaga odejścia od myślenia, że pierwszym językiem osób niesłyszących jest język foniczny. Dla tych osób językiem macierzystym jest język migowy. Osiągają w nim wysokie kompetencje, a jego przyswajanie nie przysparza im większych trudności.

Można więc wywnioskować, że w szkołach specjalnych, w których stosowany jest język migowy jako środek komunikacji, tacy uczniowie będą mogli się świetnie odnaleźć i w pełni wykorzystać swój potencjał. Jednak i tutaj osoby te napotykają bariery.

Bariera druga – System Językowo-Migowy

W Polsce można wyodrębnić dwie główne metody komunikacji z osobami niesłyszącymi – System Językowo-Migowy (SJM) oraz Polski Język Migowy (PJM). Ten pierwszy polega na zaprezentowaniu każdego słowa w zdaniu za pomocą znaku migowego. Inaczej mówiąc, jest to po prostu tłumaczenie języka polskiego na znaki migowe, przy zachowaniu gramatyki języka polskiego (np. słowo *domu* zostanie przedstawione za pomocą znaku *dom* oraz litery alfabetu palcowego *u*). Polski Język Migowy natomiast ma swoją odrębną gramatykę, różni się częścią znaków, a niektórzy badacze twierdzą wręcz, że ma własną fonologię. Uprzedzając jednocześnie nasuwające się pytanie, które notabene zadawane jest przy każdej okazji,

W niektórych państwach np. Szwajcarii, podczas lekcji języka angielskiego uczniowie niesłyszący mają do dyspozycji zarówno nauczyciela posługującego się oficjalnym językiem migowym, jak i Brytyjskim Językiem Migowym.

kiedy ktoś dowiaduje się, jaki mam zawód, wyjaśniam: język migowy nie jest uniwersalny. W Polsce stosowany jest Polski Język Migowy, w Niemczech niemiecki itd. Co ciekawe, Amerykański Język Migowy znacznie różni się od brytyjskiego.

Jak już wspomniałem, uczeń z uszkodzeniem słuchu osiąga wysokie kompetencje w PJM, jednak System jest dla niego niezrozumiały – z powodów, o których wspomniałem wyżej – nie znając języka polskiego, osoba niesłysząca nie rozumie SJM. Jeśli ktoś ogląda czasem powtórki seriali telewizyjnych, to może zobaczyć w lewym dolnym okienku tłumacza, który przedstawia wszelkie informacje właśnie za pomocą SJM. I tutaj warto się na chwilę zastanowić, do kogo te programy są skierowane, skoro osoby niesłyszące ich nie rozumieją? To, co miało być udogodnieniem, jest kompletnie pozbawione sensu, jednak nauczyciele w szkołach specjalnych do takich absurdów są już przyzwyczajeni.

Bariera trzecia – brak podręczników

Dodatkowym utrudnieniem jest brak odpowiednio dostosowanych materiałów dydaktycznych. Nauczyciel musi często przygotowywać własne materiały, gdyż wydawnictwa nie są zainteresowane publikowaniem odrębnych podręczników dla nielicznej grupy odbiorców. Na uwagę jednak zasługuje fakt, że nauczyciele ze szkół specjalnych w Polsce wspólnymi siłami taki podręcznik opracowali (reperytorium z gramatyki oraz ze słownictwa).

Zastanawia jednak, czy jest sens tworzyć podręcznik w formie pisanej? Skoro uczniowie znają język migowy, to

czy nie lepiej tworzyć materiały w tym właśnie języku? Czy nie byłoby bardziej korzystne dla nich, aby podręcznik był np. w formie wideo?

Powyżej przedstawiłem trzy główne problemy edukacji osób z uszkodzeniem słuchu, które zainspirowały nas do rozpoczęcia projektu *Sign me English*. Przejdźmy więc do opisanego naszego projektu.

Projekt *Sign me English* (SME)

Głównym celem projektu *SME* było stworzenie platformy edukacyjnej do nauki języka angielskiego dla osób niesłyszących. Biorąc pod uwagę znaczne trudności uczniów przejawiające się w stosowaniu języka polskiego, wszelkie materiały na stronie musiały być przedstawione za pomocą PJM. Aby jednak mieć pewność, że wszystkie informacje będą w pełni zrozumiałe dla ich odbiorców, zdecydowaliśmy, że to właśnie uczniowie niesłyszący będą tworzyć filmy. Dodatkowo, jako że nauczyciele języka angielskiego, którzy koordynowali projekt nie są natywnymi użytkownikami PJM, poprosiliśmy o pomoc lektora języka migowego, który poprawiał błędy uczniów (wynika to z tego, że język migowy jest stosunkowo młodym językiem, nadal nie w pełni usystematyzowanym, a niektóre znaki migowe mogą różnić się od siebie nawet w obrębie dwóch szkół w tej samej miejscowości). Niezwykle istotne było dla nas również dodanie obcych języków migowych. W niektórych państwach np. Szwajcarii, podczas lekcji języka angielskiego uczniowie niesłyszący mają do dyspozycji zarówno nauczyciela posługującego się oficjalnym językiem migowym, jak i Brytyjskim Językiem Migowym. Od razu nasuwa się też pytanie: czemu u nas nie można wprowadzić takiego systemu? Odpowiedź jest bardzo prosta – to niezwykle kosztowne. W Polsce, podczas lekcji języka angielskiego dla osób niesłyszących, najczęściej uczymy języka angielskiego w formie pisanej. Uczniowie chcą jednak uczyć się obcych języków migowych, gdyż obecne lekcje prowadzą do sytuacji, w których osoba niesłysząca z Polski, spotykając się z osobą niesłyszącą z Wielkiej Brytanii, aby się z nią komunikować zamiast migać, będzie musiała pisać na kartce.

Zawartość platformy

Platforma *Sign me English* to:

- wideosłownik angielsko-PJM (większość słów dodatkowo opatrzona jest obrazkiem, aby być pewnym danego wyrazu, szczególnie w przypadku homonimów; co więcej dodajemy również przykłady zdań z użyciem trudniejszych słów,

Jest wielu uczniów, którzy bardzo chętnie uczą się języka angielskiego, widząc w tym szansę na rozwój własnych kompetencji i możliwości nawiązywania kontaktów na całym świecie.

które mogą sprawiać trudność uczniom niesłyszącym w związku z ich rzadszym używaniem w PJM);

- podstawowy słownik BSL i ASL (wykorzystując materiały za zgodą twórców stron internetowych www.britishsignlanguage.com oraz www.lifeprint.com);
- tłumaczenia zagadnień gramatycznych;
- przykładowe dialogi oraz wyrażenia (np. dotyczące tematu przedstawiania się);
- filmy z zakresu wiedzy o kulturze, które nakręciliśmy w trakcie naszego wyjazdu do Londynu;
- materiały dla nauczycieli (m.in. scenariusze zajęć, przykłady zabaw lekcyjnych, worksheets, flashcards czy też prezentacje);
- testy online;
- forum dla użytkowników, na którym można wymieniać się swoimi doświadczeniami związanymi z nauką języków oraz proponować filmy, które warto dodać na stronę.

Serwis skierowany jest również do osób słyszących, które chcą nauczyć się PJM. Mogą korzystać one m.in. ze słownika, a większość filmów opatrzona jest napisami.

Obecnie (podkreślam obecnie, gdyż strona jest stale aktualizowana i chcielibyśmy ją nadal rozwijać) na naszej platformie dostępnych jest prawie 1500 filmów.

Projekt *Sign me English* to nie tylko strona internetowa. Zorganizowaliśmy również warsztaty metodyczne dla nauczycieli, konferencję *Włączanie uczniów z uszkodzeniem słuchu do systemu edukacji*, a także międzyszkolną wymianę uczniów niesłyszących ze słyszącymi, podczas której uczestnicy mieli szansę przez jeden dzień odczuć, jak wyglądają zajęcia w szkołach specjalnych/ogólnodostępnych.

Nasze działania spotykają się z bardzo życzliwym odzewem zarówno ze strony młodzieży, jak i osób dorosłych, co wskazuje,

że projekt okazał się bardzo potrzebny. Jesteśmy świadomi tego, że *Sign me English* nie rozwiąże wszystkich problemów, jakie napotykają nauczyciele języka angielskiego i uczniowie w szkołach specjalnych, jednak liczymy na to, że może on być inspiracją dla innych osób, szczególnie niesłyszących, które podejmą nowe, innowacyjne działania na rzecz swojego środowiska.

Nauczanie języka angielskiego w szkołach specjalnych dla osób z uszkodzeniem słuchu obowiązuje od 2001 r., w związku z czym można je traktować jako młodą dziedzinę. Z jednej strony wymagającą wciąż gruntownych badań, których wnioski pozwolą na wypracowanie skutecznych metod nauczania, z drugiej strony dziedzinę, która przez pierwsze lata mojej pracy nie potrafiła mi odpowiedzieć na jedno proste pytanie: Po co? Pytanie kontrowersyjne szczególnie w dobie wszechobecnych haseł integrowania. Ale czy mając ucznia, który w wieku 16 lat wykazuje trudności w pisaniu swojego adresu zamieszkania, potrafię znaleźć choć trzy argumenty za wprowadzeniem języka obcego do planu lekcji między fizyką a chemią? Kwestie dotyczące zwalniania części uczniów z obowiązków nauki języków obcych są nadal nierozwiązane. Jednak po kilku latach pracy wiem, że jest wielu uczniów, którzy są w stanie, a co ważniejsze bardzo chętnie uczą się języka angielskiego, widząc w tym szansę na rozwój własnych kompetencji i możliwości nawiązywania kontaktów na całym świecie. Świadomość, że nasz serwis będzie wykorzystywany chociażby przez tę grup(k)ę uczniów, dodawała nam siłę do dalszej pracy. To właśnie im dedykowana jest nasza strona.

Na zakończenie chciałbym podziękować naszym partnerom, bez których nie udałooby się zrealizować tego projektu: Ministerstwu Edukacji Narodowej, Fundacji PZU, Ambasadzie Stanów Zjednoczonych, YLRC, WCIES, PZG, American Corners. Szczególne podziękowania kieruję do Fundacji BGŻ, która nie tylko była naszym partnerem strategicznym, ale jednocześnie w ramach wspólnych konsultacji pozwoliła ukierunkować nasze marzenia.

Bartosz Wilimborek

Nauczyciel języka angielskiego w Instytucie Głuchoniemych, pracownik merytoryczny Young Learners Resource Center/Warszawskiego Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń. Realizował projekty wymiany młodzieży m.in. z Niemcami, Norwegią oraz Bułgarią, prowadzone przez Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Głuchych w Warszawie. Pomysłodawca i koordynator projektu *Sign me English* – pierwszej platformy edukacyjnej dla osób niesłyszących do nauki języka angielskiego.